

Lester R. Brown, Gary Gardner, Brian Halweil:
***Beyond Malthus — Nineteen Dimensions of the
Population Challenge***

W.W. Norton & Company; New York, London, 1999., 167 str.

U proteklih se pola stoljeća broj stanovnika našeg planeta uvećao za više od sto posto. Godine 1950. na Zemlji je živjelo oko dvije i pol milijarde ljudi, a do 1998. godine broj se popeo na pet milijardi i devetsto milijuna. Taj je ubrzani demografski rast u kombinaciji s porastom potrošnje pojedinaca naše zahtjeve prema prirodi gurnuo preko granica održivosti.

Grupa autora američkog instituta Worldwatch u ovoj knjizi upozorava na probleme s kojima ćemo se suočiti u prvoj polovini slijedećeg stoljeća ukoliko se globalni demografski rast ne obuzda.

Sadržaj knjige podijeljen je na uvodni dio i dva poglavlja. U prvome poglavlju autori analiziraju utjecaj demografskog rasta na svjetsku proizvodnju žitarica, potrošnju vode, biološku raznolikost, potrošnju energije, izlovljavanje ribe, nezaposlenost, širenje zaraznih bolesti, raspoloživu površinu obradivog zemljišta, šume, stanovanje, klimatske promjene, potrošnju materijala, urbanizaciju, zaštićena prirodna područja, obrazovanje, otpad, sukobe, proizvodnju mesa i dohotke. U drugome poglavlju autori iznose konačne zaključke o temi.

Ova izrazito čitka i informativna analiza upozorava na činjenicu da danas države svijeta možemo podijeliti na one u kojima je demografski rast praktički stabiliziran, one u kojima će se stabilnost dostići u dohlednom vremenu te one u kojima broj stanovnika i dalje značajno raste. Prvoj skupini pripadaju trideset i dvije zemlje na koje otpada dvanaest posto svjetskog stanovništva. U njima je stopa rasta manja od 0,4 posto na godinu, sve su industrijalizirane i sve se, osim Japana, nalaze u Europi. U drugoj je skupini trideset i devet država (među njima su Kina i Sjedinjene Američke Države, zemlje u kojima živi 26 posto svjetskog stanovništva) u kojima će broj stanovnika rasti još nekoliko desetljeća prije nego se dostigne demografska stabilnost. U trećoj su skupini zemlje s izrazito visokim prirastom stanovništva – u nekima od njih, očekuju demografi, broj stanovnika utrostručit će se prije nego se dostigne stabilnost. Tako u Etiopiji danas živi 58 milijuna ljudi, a do 2050. godine broj bi se mogao popeti na nevjerojatnih 169 milijuna.

Iz navedenoga se vidi da u dvadeset i prvo stoljeće svijet ulazi podijeljen dubokim demografskim jazom. Taj će jaz, sasvim je sigurno, nerazvijene učiniti još nerazvijenijima. To se iščitava između redaka koje autori, stranicu za stranicom, sustavno ispunjavaju obiljem vrijednih podataka. Ne zaustave li se postojeći demografski trendovi godišnja količina proizvedenih žitarica koje otpadaju na svakog pojedinog stanovniku svijeta će padati. Nestašica vode u sljedećim će desetljećima pogoditi mnoge zemlje. Očekuje se kako će do 2025. godine svjetska poljoprivreda na godinu za navodnjavanje trebati još dvadeset i četiri rijeke Nil.

Ipak, globalni rast stanovništva problem je koji utječe i na razvijene. Površina planeta Zemlje iscertana je političkim granicama koje priroda ne poznaje. Posve je jasno kako uništavanje šuma, smanjenje broja vrsta ili ispuštanje sve većih količina stakleničkih plinova u atmosferu, da izdvojimo samo neke od problema koji su u vezi s demografskim rastom, prijeti ozbiljnim posljedicama svim državama, a ne samo onima na čijem se teritoriju sve to događa.

Autori ističu kako se u određenom broju država s visokim prirastom stanovništva danas ipak zamjećuje fenomen "demografske zamorenosti". Konkretnije, širenje virusa koji uzrokuje AIDS utječe na usporavanje globalnog demografskog rasta vraćajući nas u vremena kad je prirast stanovništva bio manji no što je danas upravo zbog visoke stope smrtnosti.

U nekim zemljama, primjerice u Bocvani, Namibiji i Zambiji AIDS odnosi toliko života da se očekuje kako će one uskoro dosegnuti točku takozvanog "nultog rasta". Zbog takve su situacije demografi Ujedinjenih naroda u 1998. godini bili prisiljeni izmijeniti izračune o očekivanom, globalnom demografskom rastu. Prema novim predviđanjima rast će biti nešto niži no što se mislilo kako zbog spomenute epidemije AIDS-a, tako i zbog trenda sve slabije plodnosti. Treba spomenuti i to kako autori ističu da stručnjaci Ujedinjenih naroda ne uzimaju u obzir potencijalnu mogućnost ljudskog utjecaja na demografsku budućnost svijeta kao ni neke druge važne čimbenike poput ratova i kretanja izbjeglica.

U naslovu knjige spominje se britanski svećenik i intelektualac Thomas Malthus koji je davne 1798. godine napisao sad već čuveno djelo *Essay on the Principle of Population*. U njemu je upozorio na to da broj stanovnika na našem planetu raste eksponencijalno dok zalihe hrane rastu aritmetički. Zbog toga je predviđao masovnu nestašicu hrane i glad. Njegovi kritičari danas ističu da se scenarij o kojemu je pisao nikad nije dogodio. Pobornici pak tvrde da je riječ o osobi koja je bila ispred svoga vremena. Što god mislili o Malthusovu eseju vidljivo je da on i danas, više od dvjesto godina nakon što je napisan, pobuđuje pažnju. Mogli

bismo reći – s punim pravom. Knjiga *Poslije Malthusa: devetnaest dimenzija populacijskog izazova* nanovo aktualizira problem demografskog rasta i svega što on u suvremenim uvjetima donosi. Riječ je o vrijednom štivu koje bi trebali pročitati svi zainteresirani za problem održivosti na globalnoj razini. Po mišljenju mnogih dostizanje održivog razvoja biti će središnji problem s kojim će se morati nositi međunarodna zajednica u dvadeset i prvom stoljeću.